

Den norske kriminalistforenings årsmøde i december 1912.

Meddelt av lagmand Salomønsen.

Den norske kriminalistforening stiftedes i 1892 under den livlige bevægelse, som dengang hersket i Norge på straffetrettens felt. Den nye straffeprocesslov var netop begyndt at virke, og hele straffeloven var under revision. De mange nye spørgsmål opfordret til drøftelse, og foreningens formål var at samle de interesserte til diskussionsmøter. Sådanne møter holdtes jævnlig i de følgende år, og mange emner av stor interesse er blit behandlet. Forhandlingerne er optat med hurtigskrift og er utkommet i trykken. I 1901 sluttet foreningens virksomhet foreløbig. Det følgende år blev nemlig straffeloven vedtat, og stridsspøsmålene var indtil videre bragt ut av verden; man vilde vente og se, hvorledes den nye lov virket. Først i december måned sidstleden holdt foreningen sit næste møte. Også dette møtes forhandlinger vil om nogen måneder utkomme i stenografisk referat; men en gjengivelse på dette sted av hovedpunkterne kan måske ha sin interesse.

Det første emne gjaldt strafutmåling og blev indledet av byråchef i fængselsstyrelsen Nissen. Han begyndte sit foredrag med at uttale, at arbejdet mot forbryderondet er et led i arbeidet for det sociale fremskridt. Man må søke at forebygge forbrydelsen ved at utfinde dens årsaker og såvidt mulig bortrydde disse. Men ved siden herav må straf anvendes, og dennes formål er at motarbejde forbryderne ved at advare, forbedre eller uskadeliggøre. Også straffen tjener det sociale fremskridtsarbeide, og dette er, hvad der særlig må haves for øie ved strafutmålingen. Indlederen gik derefter over til en omtale av den gjældende praksis, som han belyste ved en række høist interessante og

instruktive statistiske opgaver, tildels støttet ved grafiske fremstillinger. Disse opgaver omfattet de 5 første år efter den nye straffelovs ikrafttræden, årene 1905—1909, og gjælder blot, hvad vor straffelov betegner som forbrydelser i modsætning til forseelser. De viser, at af første gangs forbrydere er det aldeles overveiende antal blit ilagt enten bøter eller en fængselsstraf av indtil 60 dage. Blot ca. 5 % av samtlige disse forbrydere blev idømt mere end 6 måneders fængsel; av dem, som dømtes for tyveri, endog blot 3 %. For personer, som tidligere har været straffet, spiller bøtestraffen en underordnet rolle. Strafutmålingen går her i det hele høiere, men dog ikke længere end at næsten 60 % fik fængsel i 120 dage og derunder. Straf av over 6 måneder blev ilagt vel 29 %, dog meget forskjellig for de enkelte forbrydelsesgrupper. Således hadde vel 40 % av sedelighetsforbryderne fåt sådan straf, mens så var tilfældet med blot vel 12 % av dem, som dømtes for forbrydelse mot offentlig myndighet og for legemsfornærmelse. Av samtlige forbrydere — både de, som dømmes for første gang, og återanterne — fik 14 % bøter, 19 % fængsel i 30 dage og derunder, 36 % fængsel mellem 30 og 60 dage, 16 % fængsel mellem 60 dage og 6 måneder, 8 % mellem 6 måneder og 1 år og 5 % mellem 1 og 3 år, mens blot 0,8 % fik høiere straf. Hvad specielt tyvene angår, fik for første gangs forbrydelse vel 85 % en straf av bøter eller av fængsel i 60 dage eller derunder; ved 2den gangs tyveri var straffen hævet noget, men også her var det dog over to tredjedeler, som blev idømt de nævnte lave straffe, mens ikke fuldt 10 % kom op i mere end 6 måneder. For 3dje gangs eller oftere begået tyveri fik vel 43 % fængsel i 120 dage og derunder, mens en fjerdepart fik fra 6 måneder til 1 år og vel en femtepart mere end 1 år. Av de 3213 mænd, som i de nævnte 5 år blev dømt for simpelt tyveri, var det blot 11, som fik mere end 3 års fængsel, og av de 1236, som dømtes for grovt tyveri, blev ikke mere end 3 dømt til fængsel i over 6 år.

Med hensyn til de små straffe, bøter og fængsel indtil 90 dage, er det videre at merke, at mange av disse blot gives betinget og ikke blir at fuldbyrde, hvis vedkommende ikke i de første tre år gjør sig skyldig i en ny forsællig forbrydelse eller forseelse. I årene 1903—1908 fik saaledes 15 % av samtlige domfældte mænd sådan betinget straf, og den har i årenes løp fåt stadig stigende anvendelse. Særlig er dette tilfældet for de første gangs straffældtes vedkommende,

idet dens anvendelse her er relativt fordoblet på de nevnte 6 år (fra 16 % i 1903 til 33 % i 1908). Men fremforalt spiller den betingede dom en betydelig rolle blandt de unge under 18 år. I 1908 fik nemlig næsten 61 % av samtlige domfældte i denne aldersgruppe slik dom. Av gutter mellem 18 og 20 år fik omtrent 30 % betinget dom, og av ældre personer omtrent 10 %.

Hovedresultatet av denne statistik er, at den langt overveiende del av straffene består av bøter og små fængselsstraffe, som atter i stor utstrækning gives ved betinget dom. Dette gjælder også for iteranterne. For tyveris vedkommende får ikke engang ved 3dje gangs eller endnu flere domfæddelser så mange som halvparten en straf, som overstiger 6 måneders fængsel.

Indlederen gik derefter over til at behandle disse straffes virkning på forbryderne og fremkom med en del høist interessante statistiske opplysninger om tilbakefaldet.

Den betingede straf viser særdeles gunstige resultater, idet det av de 1562 mænd, som i 5 året 1903—1907 fik sådan straf, var hele 79 %, som bestod prøven og ikke i de første tre år forovet nogen ny forsættlig strafbar handling. De korte frihetsstraffe, som ikke er git betinget og allså er blit fuldbyrdet, viser følgende resultat: Av de 1196 mænd, som i 1901 og 1902 blev dømt til sådan straf for anden forbrydelse end tyveri, var det næsten 86 %, som ikke inden 5 år efter losladelsen var faldt tilbake, og blot 5 % som faldt tilbake to eller flere gange. Av de 1150 mænd, som i samme tidsrum blev dømt til kort frihetsstraf for tyveri, var det 67,5 %, som ikke faldt tilbake, og knapt 19 % som faldt tilbake 2 og flere gange. Statistiken viser videre, at når forbryderne først falder tilbake mere end én gang, kommer de ofte tilbake gang på gang. 84 av tyvene blev således straffet gjennemsnittlig mindst en gang årlig i disse 5 år. Med hensyn til de længere frihetsstraffes virkning tillater ikke pladsen her at referere de nærmere statistiske opplysninger. Det kan alene nævnes som hovedresultat, at — således som man også på forhånd kunde vente — tilbakefaldet er forholdsvis litet for dem, som straffes for første gang, mens det blir meget betydelig, like op til 60—70 % i visse aldersgrupper for dem, som er dømt flere gange.

Indlederen resumerer de givne opplysninger således: År om andet dømmes der for forbrydelser 13 à 1400 forbryder-

begyndere. Av dem får 3 à 400 betinget dom; de fleste av de øvrige avsoner en kort frihetsstraf. Og dermed stanser de aller fleste på forbryderbanen. En del kommer igjen en enkelt gang, for så ikke mere at komme under strafforfølgning. Men ved siden herav er der en stor skare, som vedblir at falde tilbake, og av dem skilles efterhånden ut et antal, som stadig vandrer ind og ut av fængslerne. En del av dem glir før eller senere over i løsgjængernes klasse og dømmes et stort antal gange for drukken-skap og løsgjængeri med efterfølgende indsættelse på tvangsarbeide og får desuten ubetydelige fængselsstraffe for simpelt tyveri og andre mindre forbrydelser. Men så er der også en del, som gang efter gang straffes for grove forbrydelser. Det er fremforalt indbrudstyvenes store skare, og blandt dem finder vi nutidens pengeskapssprængere og dynamitarder.

Det er av særlig interesse at få nærmere opplysninger om disse tilbakelandsforbrydere, vaneforbrydere, uforbederlige forbrydere, eller hvad man vil kalde dem, og indlederens fremstillet ved hjelp av plancher 41 mands hele straffeliv, deres stadige vandring ind og ut av fængsler og anstalter og deres forholdsvis korte frihetsperioder mellom hver straf. Han nævner f. eks. en mand, som blev straffet 6 gange for sit 18de år, og som 23 år gammel får sin 12te dom; 11 av disse domme gjaldt grovt tyveri, og ved den sidste dom fik han 1½ år. En anden blev mellom sit 22de og 36te år indsat i straffængsel eller tvangsarbeide ikke mindre end 30 ganger.

Spørsmålet er nu, om den foran skisserte praksis med hensyn til strafutmåling er hensigtsmæssig.

Den belingede dom viser efter indlederens mening så gode resultater, at den overfor *b e g y n d e r e* kan brukes i endnu større omfang, end det nu gjøres, og den nugjældende grænse, hvorefter sådan dom blot kan avsiges for straffe på 90 dages fængsel og derunder, foreslås forhøiet til 6 måneders fængsel.

Men hensyn til de små fængselsstraffe gjælder det, at de brukes i for stor utstrækning ligeoverfor iteranter. Særlig er denne praksis uheldig overfor de *u n g e f o r b r y d e r e*. Det er et utslag av misforstått humanitet, at ihærdige forbrydere, som knapt er kommet utover barnealderen, får den ene lille straf efter den anden. Det er så langt fra, at slik behandling er til gutternes bedste, at man ivertom hand-

ler ilde mot dem ved ikke at ta sig alvorlig av dem i en alder, da der endnu er håb om ved streng disciplin og jevnt og nyttig arbeide at søke at gjøre fremtiden bedre for dem, end fortiden har været. Den aldersgrænse, som nu gjælder for indsættelse i skolehjem, nemlig 16 år, bør forhøies til 18 år, og der bør åpnes adgang til at få gutter under 21 år ind under særegen og passende langvarig behandling i et ungdomsfængsel, noget i likhet med det engelske Borstal-system.

Hvad angår den store mellemgruppe av forbrydere, alle de som ikke er ganske unge, og som begår en enkelt eller nogen få forbrydelser med længere mellemrum, er den herskende praksis for strafutmålingen tilfredsstillende.

Det samme kan derimot ikke siges om strafutmålingen likeoverfor v a n e f o r b r y d e r n e. Av disse må først utskilles l o s g j æ n g e r n e, som mest driver med simple tyverier, slagsmål og drik, svækkede personer som ikke er samfundsfarlige i snevrere forstand, men dog er til byrde for samfundet. Disse folk hører hjemme i tvangsarbeidshusene. Meget mere farlig er den anden hovedgruppe av vaneforbryderne, de som lægger for dagen et bestemt forbrydersk sindelag. De findes inden forskjellige forbrydelsesgrupper; der er både sedelighetsforbrydere og bedragere blandt dem. Men de talrigste finder vi blandt tyvene, folk som stadig begår eiendomsindgrep, fra naskeri og hæleri til skapsprængning og ran.

Det er efterhånden gåt mere og mere op for nutiden og er nu almindelig erkjendt, at denne grovere kriminallitet må møtes med andre midler end de, som brukes likeoverfor andre forbrydere. Om midlerne kan der i det enkelte være uenighet, men alle er enige om, at der i samfundsbeskyttelsens interesse må kræves lange straffe med eller uten efterfølgende forvaring. Til påvisning herav gjennomgik indlederen de bestemmelser herom, som er indtat i de nyere fremmede love og lovutkast. På dette standpunkt står også den norske straffelov, som i § 65 gir adgang til likeoverfor dem, som har gjort sig skyldig i flere nærmere angivne forbrydelser, hvoriblandt også grovt tyveri, og som på grund av sine forbrydelser må ansees særlig farlige for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velfærd, at anvende såkaldt u b e s t e m t s t r a f, idet det kan bestemmes, at forbryderen kan beholdes i fængsel, sålänge det findes fornødent, dog ikke længere utover den fastsatte straffetid

end det tredobbelte av denne og i inlet tilfælde længere end 15 år utover den. Efter fængselslovens § 24 blir han at løslate på prøve ved utløpet av den fastsatte straffetid, såfremt det da antages at kunne ske uten særlig fare. I motsat fald kan han istedenfor at beholdes i fængsel overflyttes til tvangsarbeidshus. Ved utløpet av hvert følgende år blir spørsmålet om løsladelse at ta under fornyet overveielse.

Vor lov inneholder således fuldt tidsmessige og hensigtssvarende bestemmelser; men ulykken er, at de ikke brukes. I de 8 år, vi nu har hat hjemmel til at anvende ubestemte straffedomme, er de ikke benyttet en eneste gang. Og også de ordinære straffe utmåles altfor mildt likeoverfor de ihærdige vaneforbrydere, og kun sjelden gjør man bruk av de strengere straffe, som loven gir adgang til at benytte i iterationslifælde. Disse folk må uskadeliggjøres. Der er ikke nogetsomhelst forhold mellom deres krav på frihet og samfundets krav på beskyttelse mot dem. Domstolene må ikke tillate, at en dreven indbrudstyy skal få anledning til efter snarlig løsladelse at begå nye forbrydelser og utsætte sine medmennesker for økonomisk tap og kanskje vold, for derefter påny at sætte rettergangens store og kostbare apparat i bevegelse med det resultat, at han påny kommer ind i det fængsel, hvorfra han nylig var løslatt. Det må arbeides frem til almindelig forståelse, at der ved strafutmålingen er vigtige samfundsinteresser at vareta, idet straffen er det virksomste middel til ikke alene at hindre de forbrydere, vi her taler om, fra selv at skade sine medmennesker og det samfund de lever i, men også fra at sætte ind i verden barn, som må forutsættes for en stor del at ville bli fremtidige forbryderrekruter.

Til slutning antydet indlederen den forandring i vore bestemmelser om ubestemte straffedomme, at myndigheten til at bestemme om deres anvendelse fratages lagretten (juryen) og udelukkende henlægges til de retslærde dommere. Avgjørelsen forutsætter en så utviklet strafferettlig opfatning og et så åpent blik for samfundsinteresserne, som man vanskelig kan vente at finde hos lægdommere, der har liten eller ingen strafferettlig erfaring.

I den påfølgende lange diskussion fik indlederens synsmåter i det store og hele varm tilslutning. Den åpnedes av minister H a g e r u p, som fremhævet, at der av den fremførte statistik kunde utdrages den lære, at den almindelig hørte klage over de korte frihetsstraffe, som vistnok også

i mange henseender var begrundet, dog synes at ha mindre vekt overfor vort fængselsvæsen, idet det viser sig, at et meget stort antal av de således straffede ikke falder tilbake. På den anden side viser statistiken, at likeoverfor de habituelle forbrydere er strafutmålingen ikke tilfredsstillende. Domstolene synes fremdeles at følge den ældre retning, som man kalder den klassiske, og hvorefter der tages mere hensyn til den forøvede gjerning end til gjerningsmandens personlighet. Spesielt er det jo påfaldende, at bestemmelsen om ubestemt straf ikke er blitt anvendt. Også bortset fra denne, har det været lovens mening, at der i videre utstrækning end sket ved strafutmålingen skulde tages hensyn til gjerningsmandens individuelle farlighet. Måske er det en feil ved straffeloven, at den ikke inneholder en utvetydig uttalelse herom. Måske er det også en feil ved bestemmelsen om de ubestemte straffedomme, at den ikke gjælder vaneforbryderen i sin almindelighet, men blot de »særlig farlige«.

Blandt samtlige talere hersket der enighet om det urigtige i at anvende korte straffe overfor dem, som allerede er straffet flere gange. En fængselsprest uttalte således: Der gives intet farligere middel til at vænne forbrydere til at bli ufølsomme for straf end denne successive med ganske små skritt foretagne økelse av straffen, eftersom de falder tilbake. Straffen kommer ikke til at virke som noget overvældende; men derved forstyrres grundlaget for den påvirkning, man kan øve i fængslet. Sterk og varig påvirkning kan heller ikke opnåes i nogen få måneder. Den samme taler klaget også sterkt over den infami, som i det almindelige omdømme følger med straffen. De fleste forbrydere, som har været under længere påvirkning i fængslerne, går ut med gode forsætter og ærlige hensigter, men det blir umulig for dem at holde dette, fordi de støtes bort og negtes hjelp og arbeide. Det viktigste av alt er at bortrydde det forfærdelige forbryderhat, som findes.

Som midler, der kunde bidra til at rette på denne tendens til at anvende for korte frihetsstraffe, nævntes av flere talere, at dommerne burde få utdannelse i biologisk og psykiatrisk retning, således at de sattes i stand til at ta tilbørlig hensyn til gjerningsmandens karakter, opdragelse, arv o. s. v. Likeså burde det materiale, hvorpå dommerne har at bygge, suppleres og forbedres. Der bør indhentes ganske andre nøyaktige opplysninger om tiltaltes tidligere liv, end hvad nu er tilfældet. Navnlig bør der alltid, når vedkommende har været

straffet før, erhverves uttalelse fra fængslets tjenestemænd om hans opførsel i fængslet og om deres bedømmelse av hans karakter og åndsutvikling. Mot dette sidste gjordes der forøvrig fra en fængselsdirektør den indvending, at når oplysningerne var ufordelagtige, vilde der vækkes uvilje mot fængslet hos vedkommende, og dette vilde medføre uheldige følger, når han påny kom ind i samme fængsel. Som en hensigtsmæssig foranstaltning nævntes oprettelse av et centralkontor, hvor der blev ført fuldstændige biografier over alle forbrydere, og hvorfra man i alle gjentagelsestilfælde vilde kunne få oplysninger. Fra flere hold hævdedes det videre, at psykiatrisk observation burde finde sted i videre utstrækning, end det nu gjøres. En taler opstillet endog som ønskemål, at hver eneste person, som kom under tiltale, måtte bli undersøkt av læge, — at sådan undersøkelse altså blev et fast led av enhver straffesak.

Hvad specielt angår de ubestemte straffedomme var det bemerkelsesværdig, at ingen under diskussionen tok avstand fra disse. En enkelt taler, en lagmand, hadde dog ingen erfaring for, at de var påkrævet, da de almindelige strafferammer gav fuld adgang til at anvende tilstrækkelig høi straf. Andre talere vilde ha adgangen til at anvende ubestemt straf utvidet. Fra enkelt hold blev det endog hævdet, at sådan straf burde være det normale likeoverfor alle asociale og antisociale forbrydere. Øvrigheten burde gives samme myndighet overfor dem som overfor sindssyke og anvende enhver forholdsregel, som findes hensigtsmæssig, likefra den mildeste, som f. eks. familiepleie, til den strengeste, stadig isolation i celle. En taler foreslog, at ubestemt straf ombyttes med internering på ubestemt tid, og at der blir oprettet en egen anstalt for sådanne internerede, specielt indrettet for disse. Forøvrigt avvistes den antydning, som var fremkommet, om at skylden for, at ubestemt straffedom aldrig avsagdes, skulde være at søke hos juryen, idet det oplystes, at juryen aldrig var blit forelagt noget spørsmål og derfor heller ingen anledning hadde hat til at svare.

Med hensyn til den betingede straf uttaltes det under diskussionen av flere, at der på grund av de gunstige resultater, den viser, burde åpnes adgang til at anvende den i endnu videre utstrækning. Man var enig med indlederen i, at også længere straffe end fængsel på 90 dage burde kunne gives betinget, og man fandt, at den opregning, som vor

straffelov inneholder i § 52 av de omstændigheter, som særlig skal berettige til at gi betinget straf, kan utgå av loven, og at der isteden blot uttales: »Betinget straf kan anvendes, når dette anlages at være i den tiltaltes og i samfundets interesse« eller noget lignende. Som en omstændighet, der stiller vore resultater av den betingede straf i et endnu gunstigere lys, blev det forøvrig under diskussionen pekt på, at der i henhold til det hos os gjældende oppportunitetsprincip i mange tilfælde ikke blir reist nogen tiltale, skjønt forbrydelsen er fuldt bevist, og at påtalemyndigheten også har adgang til at undlate påtale på betingelse av, at vedkommende ikke inden en viss tid gjør sig skyldig i en ny strafbar handling. Dette anvendes naturligvis i de tilfælde, hvor der er mest håb om, at vedkommende ikke skal fortsætte på forbryderveien, og de personer, som overhodet sættes under tiltale og får en betinget straffedom, horer derfor ikke alltid til dem, om hvem man har de aller bedste forhåbninger.

Som en særlig mangel ved strafutmålingen blev av flere talere nævnt dens ujevnhet. Enkelte domstole utmåler straffen strengere end andre, og inden samme domstol, som kan bestå av forskjellige medlemmer, er der også store ulikheter. Nogen centralinstans haves sågodtsom ikke, idet adgangen til at påanke en sak til hoiesteret på grund av strafutmålingen efter loven er meget innskærket. Som en mulig hjælp i denne henseende nævntes samarbeide mellem lagmændene og utarbeidelse av en samling typiske domme til veiledning. En enkelt taler foreslog også at vende tilbake til det gamle system med mere begrensede strafferammer og minimumsrammer for iteranter.

Møtets andet emne »Om forandringer i løsgjængerloven« indlededes av politiadjutant Wiesener, som gav en indgående fremsstilling av vore lovregler forut for den nugjældende lov »om løsgjængerer, betleri og drukkenskap« av 31 mai 1900 (trådt i kraft i 1907) og sammenlignet disse med bestemmelserne i den nye lov. Referat herav må imidlertid her forbigås av hensyn til pladsen. Han skildret videre, med hvilke store forventninger den nye lov var imoteset, men hvorledes disse var blit skuffet. Loven hadde vist sig litet brukbar i sådanne tilfælde, hvor den var mest påkrævet. Man har fundet den for kom-

plicert i sin teknik, for omsvopsfuld og for litet klar i sine begrepsbestemmelser. Loven er forresten bedre end sit rygte. Det væsentligste ansvar for, at den er kommet i miskredit, må bæres av dem, som har skullet anvende den, særlig da domstolene. Men loven trenger dog i høi grad forbedringer. Bestemmelserne i §§ 1 og 2 om, at personer, som hengir sig til orkesløshet, under visse omstændigheter skal advares av politiet, og, om mulig, anvises arbeide, er upraktiske og bør utgå. En av lovens hovedbestemmelser findes i § 4, som sætter straf av fængsel indtil 3 måneder og gir anvisning på at anvende tvangsarbeide indtil 3 år eller i gjentagelsestilfælde indtil 6 år for dem, som »hengir sig til lediggang eller driver omkring under sådanne forhold, at der er grund til at anta, at han til sedvane helt eller delvis ernærer sig ved straffbare handlinger, som kan medføre høiere straf end bøter«, f. eks. ved tyveri, hæleri, betleri eller straffbar usedelighet. Denne bestemmelse er i de første 5 år av lovens virketid kun blit anvendt på 89 mænd og 88 kvinder i det hele land. For enhver, som kjender til løsgjængerforholdene, må dette fremstille sig som et aldeles urimelig forhold. Bare i Kristiania vilde det ikke være vanskelig at utpeke hundreder om året, på hvilke paragrafens bestemmelser passer. Men skylden for, at de anvendes så litet, falder på domstolene, som stiller for store fordringer til beviset. Når politiet har bevist, at vedkommende hengir sig til lediggang eller driver omkring, må det være nok, at det sandsynliggjøres, at han under disse forhold ikke kan leve av andet end straffbare handlinger av en viss størrelse. Noget bevis for bestemte, konkrete handlinger kræves ikke. Det må under disse omstændigheter bli tiltaltes sak at avsvække det sandsynlighetsbevis, som hans ydre livsførsel har vakt mot ham, ved positive opplysninger om arbeide m. v., og domstolene må ikke noie sig med løse påstande i så henseende eller stole på vidneforklaringer fra tiltaltes kammerater, som ikke er stort bedre end ham selv. Det har været foreslått, at man skulde sløife betingelsen »ernære sig ved straffbare handlinger« og istedet indsætte ordene »uten at kunne påvise lovlig erhverv«. Men dette vilde ikke hjelpe. Man kunde allikevel ikke fordre av tiltalte, at han selv skulde fremskaffe fuldt bevis for sit lovlige erhverv. Det kunde alene kræves av ham, at han efter evne hjalp til med at fremskaffe opplysninger, og dette kan kræves også efter den gjældende lov. En ønskelig forandring kunde det derimot være, om paragrafen gaves

anvendelse også på lediggjængere, som lever på fattige forældre eller på kammerater, uten egentlig at bette, og på personer, som lever av andres erhvervsmæssige utugt på sådan måte, at de ikke kan straffes efter strl. § 206. Videre burde der til uttrykket »ernærer sig ved strafbare handlinger« føies »eller skaffer sig nydelser, luksus eller lignende«. Dette vilde ha betydning likeoverfor usedelige kvinder, som har en skinbeskjæftigelse, eller som bor hjemme hos sine forældre og tilsyneladende underholdes av disse. For at lette beviset i denne slags saker, bør derhos politiet gives adgang til at pålægge en person, som mistænkes for at være løsgjænger, under strafansvar med visse mellemrum at melde sig for politiet og gjøre rede for, hvad han har level av og beskæftiget sig med siden sidste fremmøte. Dette har sit forbillede i den danske lov av 3 mars 1860 § 2. Muligvis burde denne politiets adgang dog gjøres avhengig av rettens bestemmelse for hvert tilfælde.

I lovens § 18 bestemmes det, at den, som er »forfalden til drukkenskap« under visse betingelser kan indsættes i tvangsarbeidshus eller kuranstalt. Dette er et uklart uttryk og volder ofte tvil, navnlig fordi loven på et andet sted bruker et andet uttryk for drikkfældighet »hang til drukkenskap«, hvilket sidste må antages at betegne en mindre utpræget grad av drikkfældigheten end det første. Paragrafen burde simpelthen gives sådan lydelse, at den kan anvendes, når vedkommende »anses så hengiven til drukkenskap, at hans anbringelse i tvangsarbeidshus eller kuranstalt findes hensigtsmessig«.

Lovens § 27 sætter straf av fængsel indtil 90 dage for den, som trods advarsel motvillig undlater at forsørge sin familie, så at denne kommer i nød, eller at erlægge pålagt underholdningsbidrag til hustru eller barn; en i henhold hertil avsagt straffedom taper dog sin virkning, såfremt det pålagte bidrag erlægges. Denne bestemmelse er lovens enfant terrible. Utfaldet av en sådan sak er ikke sjelden den rene hasard, og bestemmelsen bør forandres. Advarslen bør sløifes som unødig og egnel til at forsinke saken, en forsinkelse, som vedkommende ofte benytter til at forsvinde. Uttrykket »motvillig« er uheldig, idet det av domstolene har fåt en meget indskrænkende fortolkning. Selv om vedkommendes evne til at betale er fuldt paa det rene, kan han bli fri ved at angripe selve retsgrundlaget for sin forpligtelse, f. eks. ved at negte for at være barnets far, eller

ved at hævde en subjektiv opfatning herav, som utelukker forsæt. I stedetfor »motvillig« kunde der måske sættes »uten rimelig eller antagelig grund«. Uheldig er også slutningsbestemmelsen om, at den idømte straf bortfalder, hvis domfældte betaler. Den som kan, men ikke vil betale, kan på grund av denne bestemmelse trygt la det komme til saksanlæg; han løper derved ingensomhelst risiko for at bli straffet, men nyder godt av alle chancer for at bli frifundet. Bestemmelsens mening er naturligvis den, at det er bedre, at de berettigede får penge end at angjældende får straf. Men denne hensigt opnåes kun for en liten del; ti de fleste betaler ikke, og ihvertfald som regel kun avdragsvis, og da vil der, når beløpet er betalt, ofte være påløpet likeså store beløp som restancer på det senere end dommen løpende bidrag. Hele denne bestemmelse bør derfor sloifes.

Indlederen nævnte videre, at adgangen til at appellere saker fra meddomsret til lagmandret burde innskrenkes, og at adgangen til at anvende varetægtsfængsel burde utvides.

De maksimumstider, som loven oppstiller for innsættelsen i tvangsarbeidshus, — 3 år og 18 måneder og i gjentakelsestilfælde den dobbelte tid, — er for lange; ti de skræmmer domstolene fra at anvende loven. Om tiderne blev redusert med en tredjedel, vilde de allikevel være lange nok til, at hensigten med tvangsarbeidet kan oppfylles.

Foredragsholderen sluttet med at opkaste det spørsmål, om man ikke burde forlate det judicielle system og gå tilbake til den gamle ordning, hvorefter administrative myndigheter fattet bestemmelse om innsættelse på tvangsarbeide. Også ved en sådan ordning kunde der skapes betryggende garantier mot vilkårlighet, og ordningen vilde bli meget mere effektiv. En politiembedsmand kjender disse folk og deres levesæt og de samfunds- og arbeidsforhold, hvorunder de lever, mens en tilfeldig sammensat ret med lægdommere som oftest ingensomhelst erfaring har på disse områder. Taleren syntes at ha sympati for det system, som gjælder i Sverige efter lov av 12 juni 1885. Men han vilde dog trods det anførte ikke gå så vidt som til at foreslå domstolenes heromhandlede myndighet ophævet, men måtte tilråde en reform med hensyn til domstolenes sammensætning. De lægmænd, som fungerte som dommere i denne slags saker, burde uttrækkes av et særskilt utvalg, bestående av personer med erfaring og kjendskap til forholdene, og den

retslærde dommer burde ikke skifte; en og samme mand burde fungere i alle sådanne saker.

Diskussionen åpnedes av ekspeditionschef for fængselsvæsenet W o x e n, som bekræftet indlederens oplysninger om, at bestemmelserne om tvangsarbeide ikke hadde virket efter hensigten, idet de blev anvendt i altfor liten utstrækning, og meddelte statistiske data herom. Alle oplysninger viser, at der i vort land går om et stort antal personer, arbeidskye, løsgjængere, omstreifere, drukkenbolter, som burde være tat under behandling i en anstalt; særlig gjælder dette omstreiferne. Grunden skyldes dels loven selv, dels dens håndhævelse, og i sidstnævnte henseende er det ikke bare domstolene, men også politiet, som bærer ansvaret. Politiets behandling av disse saker har ikke været tilstrækkelig systematisk og energisk; men dette er ikke politiets feil. Det er for svakt utstyret til overhodet at kunne tilfredsstille lovens fordringer. Specielt bestemmelserne om omstreifervæsenet forutsætter et for det hele land organisert statspoliti, som imidlertid ikke er blit oprettet. Også over domstolene klages der, navnlig over deres store fordringer til bevisets tilstrækkelighet. Om at vende tilbake til det administrative system kan der dog neppe for alvor bli tale, skjønt også et sådant måtte kunne ordnes således, at der ingen uret blev øvet. Også loven selv har sine feil. Under dens utarbeidelse gik man stadig videre og videre i retning av individets beskyttelse mot uretmæssig behandling og tilsidst så langt, at det er blit småt nok med samfundets beskyttelse. Taleren erklærte sig enig med indlederen i, at kravet på arbeidsanvisning i § 1 burde utgå, fordi der på mange steder ingen anledning er til at gi sådan anvisning. I § 4 burde ordene »til sedvane« og »som kan medføre høiere straf end bøter« utgå. Helst burde man kanskje vende tilbake til de gamle fattigloves definition og straffe som løsgjænger den, som til sedvane hengir sig til lediggang eller driver omkring, uten at det kan påvises, at han har tilstrækkelig lovlig underhold. Desuten trænges særlige bestemmelser for omstreifere, da disse ofte, ialfald tilsyneladende, driver handel eller håndværk; det bør overveies, om ikke sådan virksomhet overhodet bør være forbudt for den slags personer. I § 18 er ordet »forfalden« uheldig; det fortolkes av enkelte domstole så strengt, at paragrafen ikke anvendes, medmindre der foreligger lægeerklæring for, at der er en sykkelig tilstand tilstede, en fortolkning som

støttes ved paragrafens uttrykk »helbredelse«. Muligens bør der ikke oppstilles andre betingelser for, at domstolen skal gi påtalemyndigheten bemyndigelse til at indsætte vedkommende end, at han bevises at være hengiven til drukken-skap, hvorefter det da blev påtalemyndighetens sak at over-veie, om bemyndigelsen bør benyttes. Taleren nævnte også andre paragrafer i loven, som burde forandres, således §§ 16, 19 og 27, og omtalte de klager, som almindelig høres over, at saksbehandlingen tar for lang tid. En utvidelse av adgangen til at anvende varetægtsfængsel vilde kanskje hjelpe. Forsvarer er ikke påkrævet i disse saker, og der kunde også være spørsmål, om de ikke kan avgjøres av forhørsretten uten tilkaldelse av domsmænd. Reglerne om den betingede løslatelse av tvangsarbeide bør også forandres i retning av at lette adgangen til gjenindsættelse, når det findes ønskelig, uten at nogen domstols mellemkomst her er påkrævet. Forandringer i lovgivningen hjelper dog mindre; det er lovens håndhævelse, det kommer an på, og for denne spiller den almindelige opinion en stor rolle. Man må søke at få folk til at forstå, at tvangsarbeide ikke blot er tvang, men en social barmhjertighets- eller velgjørenhetsgjerning.

Næste taler var forstander for Kristiania arbeidsanstalt O m s t e d, som fandt forholdene i mange henseender bedre efter den nye lov end tidligere. Navnlig var det av betydning, at man nu kunde beholde vedkommende personer på anstalten i længere tid. Før kunde det hende, at samme person blev indsat flere gange i samme år, og dette var meningsløst. Et stort fremskritt var det også, at domstolene har fått avgjørelsen av, om indsættelse skal finde sted. Det administrative system var en skam for et civilisert folk og hadde de uheldigste følger derved, at de, som blev indsat, ofte indbildte sig, at de var blitt uretfærdig behandlet. Også den nye ordning hadde dog sine mangler. Navnlig må det indrømmes, at mange personer, som burde ind på tvangsarbeide, nu ikke kommer der. Men herfor har ikke loven skylden; grunden er væsentlig at søke i politiets mangelfulde utstyr og organisation. Omstreifervæsenet blir man ikke kvit, før der kan skaffes mere politi på landsbygden; man kan ikke vente, at en lensmand skal risikere liv og lemmer for at legge sig efter et taterfølge. Også i byerne må der forandringer. Ved Kristiania politi bør der opprettes en egen avdeling for behandling av løsgjengersaker; først derved vin-

des det fornødne personalkjendskap. Nu er alt planløst og gir indtryk av, at politiet ikke sætter sig i bevægelse, før der forligger anmeldelse, arrestation for drukkenskap eller lignende, og når der skrides til sak, er forberedelsen ikke tilstrækkelig grundig. Der skaffes ikke tilstrækkelige opplysninger om tiltaltes tidligere liv og forhold; at han tidligere har været innsatt på tvangsarbeide eller straffet eller undergit psykiatrisk observation, findes ofte ikke berørt under saken. En lægeundersøkelse av tiltalte er i disse saker endnu mere påkrevet end i andre straffesaker. Ved siden av politiet kan dog muligens også domstolene ha nogen skyld for, at loven ikke anvendes. Er det riktig, hvad der blev sagt under diskussionen av møtets første emne, at dommerne er for tilbøielige til at bedømme gjerningen og ikke tar tilstrækkelig hensyn til personen, så gjælder denne bebreidelse med tifold ret i disse saker, hvor det netop kommer an på en bedømmelse av personens hele habitus. Innsættelse på tvangsarbeide kan være den sidste chance for vedkommendes redning, og denne chance gjælder det ikke at forspilde. Taleren sluttet sig til tanken om egne domstole for disse saker. Heller ikke forsvarerne forstår sin opgave, når de anser det for sin pligt under enhver omstændighet at søke at få tiltalte fri; de bør tænke på, hvad der er bedst for det menneske, hvis sak de taler. Til støtte for sin mening om, at loven var god nok, når den bare blev brukt, anførte taleren tilslut en statistik, hvorav det fremgik, at det væsentlig var fra Kristiania og de andre større byer nedgangen i antallet av tvangsarbeidsfanger skrev sig. I de mindre byer, hvor politiet kjendte sine folk, var antallet like stort nu som før eller endog større.

Fængselsdirektør *S e g e l k e T h r a p* mente, at løsgjængerloven hadde sat sig et for høit ideal. Tusinder av mennesker rammes av den, men man har fængsler og anstalter blot for hundreder. Dette misforhold måtte sætte sit præg på domstolenes avgjørelser og politiets bestræbelser. Man bør stræbe henimot, at tvangsarbeidshusene avløser fængslerne til behandling av de personer, som stadig begår småforbrydelser, og hvis egentlige synd er, at de er arbeidsskye. Lange fængselsstraffe passer nemlig kun for de farlige forbrydere. Under efterforskningen i anledning av f. eks. et tyveri bør der derfor, når ikke forholdet på forhånd er på det rene, regelmæssig undersøkes, om vedkommende er løsgjænger, og hvis han dømmes, burde der være adgang til

at pålægge ham som pligt for fremtiden at gjøre rede for sine livsforhold. Bliir han så påny dømt for tyveri eller en anden forbrydelse av den art, at den kan drives som levevei, må det være hans egen sak at godtgjøre, hvad han har levet af, hvis han vil undgå at komme på tvangsarbeide.

Under den videre diskussion blev det fra medicinsk hold hævdet, at lægeundersøkelser i disse saker burde få meget større anvendelse, at lovens uttryk i § 18 »forfalden til drukkenskap« er tvetydig, idet der ikke er skjelnet mellem syke mennesker, som lider av kronisk alkoholisme, og løsgjængere, som drikker sig ofte fuld, og at der ikke havestilstrækkelige anstalter, idet vi specielt savner en lukket statsanstalt for alkoholikere. Det blev nævnt som mangler ved loven, at den ikke tar sigte på de u h e l b r e d e l i g e alkoholikere (disse bør behandles som sindssyke), og at den ikke har tilstrækkelige tvangsmidler likeoverfor alkoholikere av overklassen.

Fra dommerhold fik den fremførte kritik over politiets utilstrækkelige forberedelse av disse saker tilslutning. Vedkommende taler hævdet nødvendigheten av ordentlige strafferegistre, som vi i motsætning til andre lande savner. Tidligere domfældelser blir ofte ikke opplyst, idet man i disse små saker ofte nøier sig med tiltaltes egen forsikring om at være ustraffet og på denne måte gir enhver løsdriver offentlig troværdighet. Videre kom der uttalelser om domstolenes sammensætning, idet noget særeget utvalg for meddommere i disse saker frarådedes, om forsvarernes optræden og om en mulig utvidelse av forelægsinstitutionen til at omfatte også vedtagelse av tvangsarbeide.

Til slutning nævntes specielt de k v i n d e l i g e løsgjængere. Det var her en hovedopgave at hindre prostitutionen. Et av de bedste midler vilde være at utvide skolehjemmenes virkekreds, såat de kan motta piker også mellom det 16de og 18de år. Kvindelig politi bør opprettes. I tvangsarbeidsanstalterne bør der være adgang til enrumisbehandling og til adskillelse mellom de prostituerede og andre.

Møtets tredje og sidste emne var »o m s i k k e r h e t sforanstaltninger mot ikke-sindssyke forbrydere efter straffelovens § 39«. Denne paragraf lyder således: »Når retten finder, at en tiltalt, der enten frifindes eller i henhold til §§ 45 eller 56 idømmes nedsat

straf, er farlig for retssikkerheten på grund av utilregnelighet eller formindsket tilregnelighet, kan den beslutte, at han efter øvrighetens nærmere bestemmelse blir at anvise eller forbyde et bestemt opholdssted, eller, forsåvidt dertil efter almindelige forskrifter, utfærdiget av kongen eller den, han dertil bemyndiger, er adgang, at anbringe i sindssyke-asyll eller kur- eller pleie-anstalt eller arbeidshus. Den trufne forholdsregel blir igjen av vedkommende regjeringsdepartement at opphæve, når den efter indhentet lægeerklæring ikke længere findes nødvendig. — I lagmandsretssaker skal retten, inden den fatter sådan beslutning som i forrige led omhandlet, forelægge lagretten spørsmål, om tiltalte på grund av utilregnelighet eller formindsket tilregnelighet er farlig for retssikkerheten. Alene et for tiltalte gunstlig svar er bindende for retten.«

Emnet indlededes av politilæge dr. W i n g e, som begyndte med at fremhæve, at der måtte skjelnes skarpt mellem de s i n d s s y k e og de s i n d s s v a k e. Bedømmelsen av de første og avgjørelsen av, hvorledes de skal behandles, bør tilligge administrative myndigheter, som handler på grundlag av en sakkyndig lægeerklæring. Det gjælder her en virkelig sygdomstilstand, og alene en læge kan behandle denne og ha en begrundet mening om, hvorledes den vil utvikle sig, og om hvorvidt den kan antages at ville gi sig utslag i farlige handlinger. Lægen bør derfor også alene ha ansvaret for, hvad der blir gjort. Således er også den norske ret, idet sindssykeloven av 17 aug. 1848 gir politiovrigheten adgang til at indlægge en sindssyk på asyl, når der foreligger lægeerklæring for, at han er farlig for den offentlige sikkerhet. Anderledes derimod er forholdet med de s i n d s s v a k e. Også for disses vedkommende vil man vistnok som regel måtte ty til lægens hjelp, nemlig for at konstatere de psykiske abnormiteter, som ofte bevirker den sindssvakes farlighet. Men ved siden herav er der andre momenter, som spiller den største rolle, og hvor lægen ikke er den særlig sakkyndige, således vedkommendes karaktereiendommeligheter og de slutninger, som kan utdrages av den straffbare handling, han har forøvet. Vurderingen av denne handling kan være avgjørende for bedømmelsen av den sindssvakes farlighet. Derfor bør ikke bestemmelsen her ligge hos lægen, og heller ikke hos administrative myndigheter, men avgjørelsen av, om den sindssvake skal anses som farlig for den offentlige sikkerhet, bør ske ved dom. Dette er også vor

gjældende ret i henhold til den paragraf, som er gjenstanden for dette foredrag.

Denne paragraf handler videre om de sikkerhetsforanstaltninger, som kan træffes mot sådanne sindssvake, farlige personer. Loven bestemmer nemlig på andre steder, at de sindssvake enten kan ansees som utilregnelige eller som formindsket tilregnelige med den følge, at de enten blir fritat for straf eller blot får en forholdsvis liten straf for sine handlinger. Men under disse omstændigheter må der træffes anden forføining mot dem, hvis de kan anses for farlige og antages at ville fortsætte med sine strafbare handlinger. Og bestemmelserne herom gives i den nævnte § 39.

Paragrafen lider av den grundfeil, at den er skrevet ut fra forutsætningen om et andet utilregnelighetsbegrep end det, som er blit det gjældende. Utkastet til loven var nemlig bygget på den såkaldte metafysiske tilregnelighetsret, hvorefter også en sindssyk person under visse omstændigheter kan straffes, mens den endelige lov sluttet sig til den biologiske opfatning og erklærte de sindssyke for ubetinget straffrie. Denne forandring burde også ha medført ændring i § 39, men dette skedde ikke, og følgen er, at den nu sammenblander de sindssyke og de sindssvake, mens disse burde holdes skarpt fra hinanden, da både avgjørelsen av farlighetsspørsmålet og de forholdsregler, som bør tages, er væsensforskjellige for begge.

Som en mangel ved paragrafen må det videre betegnes, at den ikke påbyder indhentelse av lægeerklæring som en betingelse for, at der kan avsiges dom om iverksættelse av sikkerhetsforanstaltninger, skjønt den har fundet det påkrevet at foreskrive sådan erklæring som nødvendig for, at foranstaltningen igjen kan ophæves.

Paragrafen har ikke svaret til forventningerne, og grunden hertil er at søke i, at forfatterne ikke klart har hat for øie de praktiske vanskeligheter, som er forbundet med at drage passende og samfundsbetryggende omsorg for de sindssvake. Mens man har nogenlunde rede på antallet av de sindssyke og på hvor stor procent av disse der kan ansees for farlige, (i Norge kan vi regne 12000 sindssyke, hvorav ca. 200 farlige), er man ganske uten opplysninger i begge disse henseender, når der spørres om de sindssvake, skjønt en rent medicinsk betragtning vel kan si, at deres antal er langt større end de sindssykes. Mens

der videre er sørget ganske godt for asylplads for de sindsyke, er det blot nogen enkelte av det store antal sindsvake (særlig alkoholister), som vi kan skaffe plads til i anstalt, og mens vi for de farlige sindssyke har kriminalasylet, er der ingen anstalt med fængselsmæssig sikkerhet, hvor en farlig sindssvak kan anbringes. Alt måtte altså skapes fra nyt av, og man foreslog da også bygning av kur- eller pleieanstalt og arbeidshus. Men ved lovens behandling i stortinget blev man ængstelig for omkostningerne, og paragrafen blev omredigert på sådan måte, at man ikke blev bundet til at bygge, og nogen »kur- eller pleieanstalt« er da endnu ikke kommet istand. Den eneste adgang, man nu har til anstaltbehandling av disse personer, er at indsætte dem på arbeidshus. Men herved er hele paragrafen blit forfeilet, og resultatet er, at den nye straffelov ved, som nævnt, at utstrække utilregneligheten til også at omfatte enkelte sindsvake og ved bestemmelserne om lav straf for de forminket tilregnelige, sålangt fra at øke retsikkerheten, på dette punkt netop har svækket den.

Paragrafen er videre uklar, idet det ikke sikkert fremgår av den, at domstolen kun har at avgjøre, at vedkommende er farlig, og at der skal træffes forføining mot ham, mens det blir øvrighetens sak nærmere at bestemme, hvilken av de i paragrafen nævnte foranstaltninger, som skal træffes. Selv om den fortolkes på denne måte, gir den imidlertid øvrigheten for liten valgfrihet og opstiller for få alternativer. Der burde være anledning til at kombinere de forskjellige foranstaltninger og la den ene avløse den anden, f. eks. først bostedsindskrækning og derefter anbringelse i anstalt, hvis den første ikke hjelper, eller løslatelse av anstalt betinget af, at vedkommende tar et bestemt opholdssted. Der burde videre være adgang til at pålægge vedkommende avhold fra den gift, f. eks. alkohol, som har forårsaket hans lovovertrædelse, og til uten videre at indsætte ham i anstalt, hvis han brot pålægget. Helst burde hermed være forbundet offentlig politiopsigt.

Endelig er det en feil, at paragrafen ingen bestemmelse har om dem, som ikke bør straffes på grund av v a n f ø r h e t eller l e g e m l i g s y g d o m, men som kan være farlige bl. a. på grund av smitte, og derfor ikke bør lates i frihet. Dette er et særdeles praktisk spørsmål; ofte må en straffavsoning avbrytes f. eks. på grund av tuberkulose, syfi-

lis eller diabetes. Sykehusene har ingen almindelig bevogtningsspligt, og noget invalidfængsel har vi ikke.

Til slutning fremkom indlederen med utkast til en ny § 39 overensstemmende med de synsmåter, som han hadde fremholdt.

I den påfølgende diskusjon deltok først en række sindssykelæger.

Dr. D e d i c h e n hævde, at det alene var læger, som kunde avgjøre, hvorledes personer, som gik ind under § 39, i det enkelte tilfælde burde behandles. Nogen av dem kan anbringes i skolehjem, når aldersgrensen for optagelse i disse sættes op, andre i alkoholkursteder. En del må ha asylbehandling, indtil de muligen kan sættes ut i privatforpleining eller i en koloni. Men for størstedelen er det nok, at de kommer bort fra brændevin og dårlig selskap og sættes under en viss disiplin. I den hensigt bør der opprettes en slags friere og enklere anstalter, f. eks. en større bondegård i en avsides dal eller på en ø, hvor der er tilstrækkelig med dyrkbar jord. Rømte nogen, fik man bruke strengere midler. Man måtte idetheletat prøve sig frem.

Asyldirektør, dr. V o g t uttalte: De sindssvake er mere abnorme end syke. De lider av psykiske mangler eller skjævheter, for hvilke lægebehandling litet hjelper. De må støttes på anden måte, anvises et passende milieu o. s. v. Til dem hører de imbecille, hysterikerne, alkoholikerne og de psykopatiske. Det gjælder her tilfælder, hvis bedømmelse er særlig vanskelig, fordi de uten klare grenser glider over i det normale. Her skal kun tales om de hoiere grader av sindssvakhet. Når en sådan person ansees som utilregnelig og frifindes eller som forminsket tilregnelig og får nedsat straf, må der træffes andre foranstaltninger mot ham, såfremt samfundssikkerheten kræver det. § 39 gir ikke administrationen den fornødne frihet i valget av disse forholdsregler, og taleren sluttet sig her til indlederens kritik. I nødsfald må man også ha adgang til at anvende fængslig forvaring, som undertiden kan være mindre hårdt for vedkommende end arbeidsanstalten. Den nødvendige lægeundersøkelse bør ske allerede tidlig på hans forbryderbane. Foruten uttrykket »farlig for retssikkerheten« bør der tillike anvendes begrepet »u t r y g for retssikkerheten«, og i sidste tilfælde gives anvisning på mildere forholdsregler end i første. På denne måte vilde man lettere få domstolene til at anvende bestemmelserne. For enkelte sindssvake, spesielt

alkoholikere, burde der være adgang til at undergi dem observation, selv om de ingen forbrydelse endnu har begået.

Dr. Scharffenberg, læge ved Kristiania tvangsarbeidsanstalt, fremhævet, at § 39 indeholder en i høj grad værdifuld realitet, idet den gir adgang til istedenfor en tidsbegrænset dom at anvende detention på ubestemt tid, og dette er av den største betydning likeoverfor de personer, det her gjælder. Hittil har 7 personer i henhold til denne paragraf været innsat på Kristiania tvangsarbeidsanstalt, og til forståelse av, hvilke personer der her handles om, og av de resultater, som opnåes, gav taleren en indgående og meget interessant kasuistik angående disse 7 personer. Han nævnte videre, at arbeidsanstalt hadde sine fordele fremfor fængsel, navnlig derved, at man meget lettere kunde undlate at anvende disciplinærstraf; sådan straf anvendtes overhodet aldrig likeoverfor en sindssvak; man noiet sig med at isolere ham i celle. På den anden side var der den betenkelighet ved arbeidsanstalten, at den ikke gav samme sikkerhet mot rømning som et fængsel. — § 39 lider av den mangel, at man ikke har overgangsformer mellem detention og fuld frihet. Den forutsætter, at detentionen skal vedvare, indtil vedkommende er helbredet, i hvilket fald enhver sikkerhetsforanstaltning skal bortfalde. Det er imidlertid umulig at avgjøre på anstalten, om f. eks. en person med atypisk alkoholreaktion er helbredet eller ikke; dertil kræves det, at han sættes på prøve. I praksis har vi søkt at hjelpe på denne mangel. Idet vi løslater personen, oppstiller vi visse vilkår, som han skal opfylde, og han må gi sit samtykke til påny at innsættes i anstalten uten retsforfølgning, hvis han bryter vilkårene; blandt disse er alltid totalavhold, undlatelse av at forøve strafbare handlinger og forbliven på det sted, hvor han anbringes og sættes i arbejde. Hans forpleier og arbeidsgiver forpligter sig til at melde det, straks der sker noget galt, og han blir påny innsat i anstalten, hvis han ikke første gang slipper med en advarsel. Denne fremgangsmåte, som er godkjendt av departementet, har i sine resultater vist sig ganske tilfredsstillende. — En anden feil ved lovens system er det, at man kan anvende straf ved siden av anbringelse overensstemmende med § 39. Dette er ulogisk. Egner vedkommende sig først til en sådan anbringelse, bør den straks komme til anvendelse. Den særskilte idømmelse av straf medfører blot, at de svakhodede personer, det her gjælder, føler sig uret-

færdig behandlet, når de blir holdt i forvaring, efterat allerede straffen er utsonet. — Trods sine mangler er § 39 en god bestemmelse, og det er bare at beklage, at den anvendes for litet; ved en utvidet bruk vilde man opnå en stor del av, hvad der er tilsigtet ved de ubestemte straffedomme, som nærmere omhandles under diskussionen av det første emne på møtet.

Minister H a g e r u p hævde, at lægerne vistnok burde ha en væsentlig, for ikke at si en avgjørende stemme ved bedømmelsen av disse personer; men i den personlige frihets interesse må borgerne kræve, at avgjørelsen omgjørdes med retsregler, hvis prøvelse kan tillate en viss mere objektiv kontrol. Forøvrig er der meget, som taler for, og kan gjerne opstilles som et ønskemål, at der erhverves psykiatrisk erklæring i alle straffesaker av nogen betydning. Men der er praktiske vanskeligheter derved; det vil koste mange penge, og lægerne har ikke overalt i landet den fornødne psykiatriske indsigt.

Vor lov handler om tre arter farlige personer, de sindssyke, de sindssvake og de åndsfriske. De sindssyke kan behandles efter sindssykelovens § 10 og indsættes på asyl, når de er farlige. Opdages det derfor under et fængselsophold, at en fange er sindssyk, kan direktøren henlede politiets opmærksomhet på saken, og fangen kan i fornødent fald overflyttes til sindssykeasylet. For de åndsfriskes vedkommende havestemmelsen i § 65 om de ubestemte straffedomme, og for de sindssvake bestemmelsen i § 39. Betingelserne for anvendelsen av disse to bestemmelser er også forøvrig meget forskjellige. I den første kræves der en høiere grad av farlighed, i den sidste blot farlighed for retssikkerheten i sin almindelighet. Det er i sidste fald nok, at sikkerheten er truet, at man føler sig u t r y g, og nogen optagelse av dette sidste ord i paragrafen, således som foreslått av en tidligere taler, er derfor unødvendig. Simple tyverier og underslag kan begrunde farlighet efter § 39, men ikke efter § 65. Også den forholdsregel, som bringes i anvendelse, er meget forskjellig efter disse paragrafer. Efter § 65 er det skjærpet straf med påfølgende fængsel på ubestemt tid og efter § 39 formindsket straf med påfølgende forvaring i kur- eller arbeidsanstalt. Den tale, som ofte høres, at de abnorme farlige netop bør straffes strengt, fordi de er litet mottagelige for straffens påvirkning, således at en kortere straf er uvirkosom, kan ikke tiltrædes, da den forutsætter en hel omvælt-

ning i forestillingen om straf og brøde. Sålænge man fastholder, at straffen som straf har sin foranledning i den forbryderske gjerning, kan man ikke opgi et visst forhold mellem straffen og gjerningen. Derimot er der mindre principielle indvendinger at gjøre mot den tanke, som utkastedes av dr. Scharffenberg, at der overhodet ingen straf burde anvendes, når de i § 39 omhandlede særlige sikkerhetsforanstaltninger kom til anvendelse. Ti vi anser ikke længer straffen som en nødvendig fyldestgjørelse av et elisk krav på gjengjældelse, men alene som et middel i samfundets kamp mot forbryderskheten. Hvis andre forholdsregler kan tjene dette formål likeså godt som straf, kan straffen gjerne bortfalde. Herpå har vi også forbillede i løsgjængerloven. Men isåfald måtte domstolen gives en større indflydelse på at bestemme foranstaltningens art end den, § 39 nu gir den.

Det store spørsmål er imidlertid, om den sondring, vor straffelov på denne måte gjør mellem de forskjellige slags farlige forbrydere, er begrundet og gjennemførlig. Nyere undersøkelser viser jo, at et overordentlig stort antal av habituelle forbrydelser har sin rot i imbecillitet eller i kronisk alkoholisme, og selv om ikke imbecilliteten fra først av er så fremtrædende, vil de forhold, hvorunder en person, som havner på den habituelle forbryderbane, lever, medføre en avstumpning av de psykiske kvaliteter, som betinger evnen til at ha sans for de moralske værdier og for straffens betydning, en slags moral insanity. Hvor grænsen mellem det friske og det syke her går, er det vanskelig at si. Men allikevel er det denne grænse, hvorpå vi bygger vort tilregnelighetssystem og vor sondring mellem de tilfælde, som går ind under § 65, og de, som går ind under § 39. Trods alt må dog denne grænse fastholdes. Vi kan ikke opgi det tilregnelighetsbegrep, som vi hittil har regnet med som grundlag, nemlig at et menneske, hvis sjælelige tilstand ikke er patologisk, må straffes, når det begår forbrydelser.

Med hensyn til de foranstaltninger, § 39 gir anvisning på, er det mulig, at paragrafen kan være gjenstand for forbedringer i den retning, indlederen uttalte sig for. Dens tanke er langt mere elastisk, end muligen dens ord er blit, og tanken er den, at de foranstaltninger, som man faktisk har adgang til at anvende, og som man måtte finde hensigtsmessige til beskyttelse av samfundet mot disse per-

soner, kan bringes i anvendelse. Vanskeligheten ligger i vore mangelfulde indretninger. Det var glædelig at høre dr. Scharffenbergs uttalelser om, at anbringelse i arbejdsanstalt hadde vist sig hensigtsmæssig for flere av disse personer. Men for dem, som er farlige på grund av alkoholisme, trænges en egen kuranstalt. Skolehjemmene egner sig også til videre anvendelse, og aldersgrænsen for optagelse i disse bør forhøies. Særskilte såkaldte tvangsskoler for imbecille bør også oprettes i videre utstrækning end skedd.

Under den videre diskussion hadde de tidligere talere påny ordet til nærmere tydeliggjørelse og begrundelse av sine meninger. Indlederen betonet i forbindelse dermed, at § 39 for at bli tilfredsstillende forutsatte foruten nye anstalter også et effektivt politi på landet, som kunde føre opsyn med de farlige sindssvake, som man lot være på fri fot. Han ønsket videre gjenoprettelse av det i Christian den femtes Norske Lov 1—21—1 omhandlede sikkerhetsfængsel, om end bestemmelsen måtte redigeres anderledes end den gamle bestemmelse og gives en videre ramme. Fra dr. Scharffenberg og dr. Vogt blev det hævdet, at også alkoholikere med nytte kunde behandles på arbejdsanstalt. Minister Hagerup pekte på som et mulig hul i loven, at § 39 ikke kunde anvendes, når det først var under straffetiden, at sindssvakheden blev konstatert. Til slutning fandt der sted en replikveksel mellem indlederen og høiesteretsjustitiarius Thinn. Den første hadde fremholdt, at det er nødvendig at bevise sindssygdøm, forat sådan kan anlages at være tilstede; tvil i så henseende er ikke tilstrækkelig. Herimot indvendte Thinn, at enhver tvil måtte komme til talte til gode, og at han måtte frifindes som utilregnelig, hvis dommeren var i uvisshet med hensyn til sindssygdommen. Indlederen replicerte hertil, at hans uttalelse aldeles ikke gjaldt spørsmålet om tilregnelighet, — et spørsmål som er den sakkyndige læge helt uvedkommende —, men kun det psykiatriske bevis. En læges konklusion må altid være, enten at vedkommende sygdom er tilstede, eller at der ikke foreligger bevis for sygdommen, og i sidste fald kan han heller ikke gå ut fra, at den er tilstede. Det indrømmedes dog, at i præmisserne vilde lægen måtte fremholde sin tvil, og at det stod dommeren frit for at benytte disse og på grundlag av dem frifinde en tiltalt, fordi man ikke var overbevist om hans tilregnelighet.

Ved siden av forhandlingerne om de anførte tre emner bød også møtet på et interessant foredrag av strafanstaltsdirektør Smedal om »tilståelse og negtelse av forbrydelser«. De fleste forbrydere tilstår sin brøde, men grundene kan være meget forskjellige. Enkelte tilstår i den tanke, at de nu vil bryte med sit dårlige liv. Det kan være følge av en dypere overveielse, kanskje av anger, men ofte også av en viss flosthet. Andre tilstår, fordi beviserne er så sterke, at negtelse er unyttig. Derved håber de også at få mildere straf eller senere at opnå benådning. Tilståelsen har videre ofte sin grund i en stilliende eller uttrykkelig avtale mellem flere forbrydere om, at den, som først blir grepet, eller som har de færreste tidligere domme, skal ta det hele på sig for at fri de andre. Kanskje tilstår han også for at få saken hurtig avsluttet og få hindret, at der anstilles undersøkelser om andre forbrydelser, han har begått. At få saken avgjort hurtig og i stilhet er også uten hensyn hertil et motiv særlig for unge og tidligere ustraffede personer; de gamle forbrydere er ikke rædde for offentligheten i retsforhandlingen, men liker ikke avisreferaterne og spesielt ikke anvendelsen av opnavne.

Der er enkelte forbrydere, som alltid og under alle forhold negter sin brøde. Selv om beviset er overvældende, negter de. Dette er et utslag av usandfærdighet, som oftere træffes i ondartede former i skolehjemmene. De fleste negter imidlertid i håb om at gå fri, og de appellerer til høiere ret for ikke at gå glip av nogen chance; de har et ubestemt håb om, at noget skal ske. Enkelte, som negtet fra først av, fastholder sin negtelse, bare for at stå ved den og vise sig som »voksne folk«. Andre har den eiendommelige skik, at de ved hver ny indsættelse i strafanstalten hidsig negter den brøde, de nu er dømt for, men erkjender, at de har været rigtig dømt de forrige gange, skjønt de da negtet. Et præg av likegladhet blir der over de fanger, som vistnok erklærer sig aldeles uskyldig dømt, men indrømmer, at de forresten har gjort så meget galt, at de får finde sig i det, om de »ryker« av og til. Meget hyppig begrundes negtelsen ved overstadig beruselse, enten således at de intet husker, eller således at de ikke var ansvarlige, at de f. eks. har indbildt sig at handle i selvforsvar. Ofte er der dog mere ædle motiver for negtelsen, således skamfølelsen og kammeratfølelsen. Den første spiller særlig ind ved forbrydelser, som ansees for særlig vanærende i det almindelige omdømme,

f. eks. sedelighetsforbrydelser, og tanken på slegt og pårørende kan her være avgjørende. Også skamfølelsen likeoverfor fængslets funktionærer, som han sidst lovet aldrig at komme igjen, kan være av betydning. Kammeratsfølelsen gjør sig overmåde sterkt gjældende mellem forbryderne; det kan ta sig form næsten av ridderlighet, og ingen fange er så foragtet som den, der har angit sine kammerater, især da om de har mottat betaling for det. Enkelte særlig rutinerne forbrydere negter, idet de ræsonnerer som så, at det er motpartens, politiets, sak at skaffe beviserne, og at de ingen opfordring har til at hjelpe til hermed.

Spør man nu negterne om, hvorfor de blev dømt trods sin uskyldighet, får man mange svar. Omtrent undtagelsesfrit siger fangerne, at de ikke tviler på, at dommeren har dømt retfærdig, om de end finder straffen for streng. Men dels legger de skylden på politiet, som ikke har villet eller kunnet skaffe tilveie de nødvendige opplysninger, dels på vidnerne, som forsættelig eller uforsættelig har avgitt uriktig forklaring («halvdelen av vidnerne mot mig er tugthuskandidater, som burde ha været her», sa engang en fange), dels på de sakkyndige, som på grund av forutfattede meninger eller ukyndighet har misforstått saken, dels endelig på lagmanden, som har git en feilagtig retsbekering og likesom lagt lagretten (juryen) et skyldig på læben.

Som en undertone til negtelsen hører man undertiden, at de domfældte mener sig forfulgt, da det er guds vilje, at de skal lide, som de fromme i verden til alle tider har gjort. Hos andre tar det form av en slag fatalisme; det er nu engang deres lod at være på livets skyggeside; for mange er dette et uttrykk for følelse av vanmagt og håbløshet.

En eiendommelig negtelsesgrund har enkelte svenske løsgjængere, som straffes for ulovlig tilbakevenden hit til landet. De negter lovligheten av den norske straffelovs bestemmelser herom og påstår sig derfor uskyldig dømt.

Under fængselsopholdet forandrer fangerne ofte sin tidligere forklaring. De tilbakekalder tidligere avgiven tilståelse eller modifierer den og angiver de forskjelligste grunde for, at de tidligere har løiet på sig selv. Omvendt hænder det hyppig, at de, som har negtet, nu tilstår. Dette sker ikke sjelden for at indynde sig hos fængslets vedkommende og er da et utslag av beregning og av liten moralsk værdi. Men andre tilstår, særlig for fængslets prest, efterat der er begyndt en indre forandring hos dem. Foranledningen kan

være sygdom og dødsfald i hjemmet eller andre ting, som gjør sterkt indtryk, således tanken på den ulykke, de ved forbrydelsen har bragt over andre. Undertiden avgives denne tilståelse på dødsleiet. En sådan fange svarte på spørgsmålet om, hvorfor han ikke havde tilstået før: »For den alvidende gud har jeg bekjendt min synd, men menneskene skylder jeg intet regnskap, når de først har dømt mig«. De fleste av dem, som engang har neglet, fastholder imidlertid sin negtelse med stadig større og større ihærdighet. Disse er fængslets vanskeligste fanger. De er misforniet med alt og klager over alt og tåler ingen antydning om, at de muligen kan være skyldige. Hos sine medfanger vinder de ingen tiltro, og dette ærgrer dem endnu mere. Ti fangeflokken idethele ræsonnerer, som en ældre fange gjorde: »Uskyldig er ingen — naturligvis; noget har de hat med det at bestille«. Muligheten av, at der virkelig kan forekomme tilfælde av uskyldighet, kan naturligvis ikke benegtes. Dette er et vanskelig punkt, hvorom enhver fængselsmand med nogen erfaring vil uttale sig med forsigtighet.

Under fængselsopholdet hænder det også, at fanger tilstår at ha forøvet forbrydelser, som ikke tidligere er anmeldt eller opdaget. Dette sker særlig blandt yngre fanger med større moralsk holdning. Undertiden avgives der også »tilståelser« om forbrydelser, som vedkommende slet ikke har begått eller endog k u n n e t begå. Dette kan han gjøre for at pynte på sit renommé inden fængslet eller for at bli transportert omkring til undersøkelser og derunder få adgang til at rømme.

Taleren opkastet derefter spørsmål om, hvorledes forbryderne anskuer forbrydelse, ansvar og straf. Teoretisk har de i almindelighet samme anskuelse som folket idethele og mener, at det voksne og åndsfriske menneske har tilstrækkelig viljekraft til at motstå fristelsen og til at handle overensstemmende med den almindelige retsbevissthet. Som en sjeldenhet kan man træffe en enkelt fange, som vistnok erkjender at ha forøvet en efter loven strafbar handling, men allikevel påstår sig uskyldig dømt i kraft av syndefrihetslæren. De har selv blot været et værktøj for den onde magt, fristeren eller djævelen, som er den virkelig skyldige. Dette minder om den moderne deterministiske retning. Men om end de almindelige forbrydere erkjender sig både retslig og moralsk ansvarlig for sine handlinger, fremhæver de ofte, at de ikke forstår, hvorledes de kunde handle, som de gjorde.

Hos mange har der været forsæt, plan eller vilje om at gjøre ondt, men hos de fleste ikke; de gjør det trods gode forsætter og straffe-truselen. De har selv en bitter følelse av sin holdningsløshet, korttænktthet og impulsivitet. Til egentlig anger eller dypere erkjendelse av handlingens dårlige beskaffenhet, merker man dog litet. De beklager den væsentlig av hensyn til de ulykkelige følger. Derfor har de sjelden nogen trang til at yde den fornærmede opreisning. Ved straffidelsen har de gjort fyldest både for broden og for den voldte skade, det er den almindelige opfatning. Enkelte føler dog virkelig dypere anger, og for dem blir gjerne straffen et vendepunkt og et gode for livet.

Ved siden av alt det nævnte er det også mange andre ting, som spiller ind ved spørsmålet om tilståelse og negtelse, f. eks. forbrydernes legemlige og åndelige utrustning, deres intelligens, kundskaper og utvikling, indflydelsen av alder, familie- eller erhvervsforhold, degeneration m. v.

Taleren meddelte til slutning statistiske opplysninger om antallet av tilfælde, hvor der har foreligget tilståelse i sammenligning med de øvrige tilfælde, og om tilståelsens hyppighet ved forskjellige arter av forbrydelser. Også i sidstnævnte henseende er der en viss lovmæssighet, og den store regel er, at negtelsen av skyld er hyppigst ved de forbrydelser, som er belagt med sværere straffe, eller som er særlig vanærende i det almindelige omdømme, og at man utenfor sedelighetsforbrydelsernes gruppe har flest negtere blandt recidivisterne.